

A Jézus Társaság megszüntetésének és felosztatásának brevéje

A Jézus Társaságot, közkeletű nevén a jezsuita rendet felosztató brevét XIV. Kelemen pápa adta ki 1773. július 21-én. Mivel augusztus 16-án csak a római jezsuita kollégium tagjai és az általános rendfőnök előtt olvasták fel, tehát „urbi et orbi” kihirdetése elmaradt, érvényessége a továbbiakban kánonjogi vitákat szült, ami végeredményben lehetővé tette a Társaság fennmaradását az Orosz Birodalomban. Tulajdonképpen a fennálló állapotok legalizását volt hivatott szolgálni, hiszen a leginkább érintett katolikus államok, Portugália, Franciaország és Spanyolország, a Társaságot már a breve megjelenése előtt felszámolták a fennhatóságuk alá tartozó területeken.

Maga a breve két fő részből áll, az elsőben felsorakoztatja a negyedik lateráni egyetemes zsinattól kezdve a pápák szerzetesközösségek alapítására vonatkozó rendelkezéseit és felsorolja a különféle okok miatt már felosztatott rende-
deket. A másodikban megállapítja, hogy a rendi fegyelem lazulása miatt a Társaság már nem alkalmas a lelkek üdvéért való szolgálatra, így meg kell szüntetni. Ezután a breve végrehajtására vonatkozó utasításokat ad: mi legyen a sorsa az egykori rendtagoknak és a Társaság ingó és ingatlan vagyonának. A novíciusokat elbocsátották, a végső fogadalmukat már letett szerzetesek pedig a rend ingatlanjaival egyetemben a megyéspüspökök fennhatósága alá kerültek.

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:

Institutum Societatis Iesu: Bullarium et Compendium Privilegiorum, Firenze (Typographia a SS. Conceptione), 1892.

A dokumentum lábjegyzeteihez felhasznált irodalom:

Gergely Jenő: *A pápaság története*, Budapest (Kossuth Könyvkiadó), 1982.
Puskely Mária: *Kétezer év szerzetessége* (vol. 2), Budapest (Dinasztia Kiadó), 1998.

XIV. Kelemen pápa

Az örök időkre szóló emlékezet számára

1. A Mi Urunk és Megváltónk, Jézus Krisztus, a próféta által megjövendölt béke fejedelme, amint erre a földre érkezett, először az angyalok útján a pásztoroknak jelölt ki egy szolgálatot, majd, mielőtt az égbe emelkedett volna, azt újra meg újra rábízta tanítványaira, miután kínszenvedésének vérvével megváltva földön és égben mindent megbékített az Atya számára. A megbékélés szolgálatát átadta az apostoloknak is, és rájuk bízta annak ígését, hogy Krisztus követeként, aki nem a viszálykodás, hanem a béke és a szeretet istene, az egész világon hirdessék a békét. És arra fordítsák leginkább igyekezetüket és fáradozásukat, hogy minden Krisztusban született ember a béke kötelékében buzgón szolgáljon az egység érzésének, egy testként és egy lélekként, ahogy a megváltás reményére hívták őket, amit hiába szerzünk meg, ahogy Nagy Szent Gergely¹ mondja, ha nem a hozzánk legközelebb állókkal együtt, közös akarattal igyekszünk elérni.
2. Mikor felemelkedtünk Péter székéig -noha tetteink nem érdemesítettek rá-, a megbékélés eme ígését, és a szolgálatot, amelyet valamely felsőbb akarat isteni végzésből nekünk adott, elménkben felidéztük. Ez lebegett éjjel-nappal szemünk előtt, miközben szívünk legmélyére vésve hordozzuk, és neki teljes erőnkből ennek eleget tenni törekedtünk, és szüntelenül ezért az isteni feladatért könyörgünk, hogy Isten minket, és az Úr alá rendelt egész nyáját méltassa arra, hogy szándékait és a béke elérésére vonatkozó útmutatásait tudatja velünk, és a hozzá vezető utat megőrzi biztosnak és szilárdnak. Ezenfelül biztosan tudjuk, hogy miképpen Nábót² a szőlőskert megművelésére, az isteni gondviselés minket a népek és birodalmak fölé rendelt, és a keresztény vallás építményének megőrzésének érdekében, melynek Krisztus a sarokköve, irtanunk és rombolnunk, pusztítanunk és megsemmisítenünk, építenünk és ültetnünk kell. Mindig ez volt a célunk és állhatatos akarattal mindig azon voltunk, hogy amit csak tehetünk a keresztény állam nyugalmaért és békéjéért, azt nem mulasztathatjuk el megtenni, hogy amit ültetni vagy építeni kell, azt elvégezzük. Sőt a kölcsönös szeretet kötelékével megerősítve ugyanígy elhatározottak és készek leszünk arra, hogy kiirtsuk, és leromboljuk még azt is, ami nekünk a legkedvesebb és legkellemesebb, és amit a legkevésbé tudunk nélkülözni lelkünk bánata és fájdalma nélkül.

¹ Nagy Szent Gergely római benedekrendi szerzetes, majd pápa (uralkodott 540–604 között).

² Nábót személyére lásd a Bibliában az I Kir. 21. részt.

3. Kétségtelen, hogy azon dolgok között, amelyek a katolikus közösség javáért és boldogságának elnyeréséért a legtöbbet tesznek, csaknem a főhelyet kell juttatni a szerzetesrendeknek, amelyekből Krisztus egyetemes egyházára mindenkor bőséges tisztelet, oltalom és hasznosság háramlott. Ezeket tehát az Apostoli Szék elismerte, és nem csak a saját hatalmával támogatta, hanem igen sok adománnyal, kiváltsággal, privilégiummal és javakkal gazdagon ellátta, hogy ezek ösztönözzék és buzdítsák őket a kegyesség és valóságosság művelésére, a népek szokásainak szóval és példával való helyes átalakítására, a hívők között a hit egységének őrzésére és megerősítésére. De mihielyt oda jutott a dolog, hogy a keresztény közösség észrevette, hogy nincs akkora nyeresége és olyan kívánatos haszna senkinek, mint a szerzetesrendek közül némelyiknek, amelyek mindenekelőtt igyekeztek hasznot előteremteni, sőt inkább úgy tűnt, hogy kárt okoznak és megzavarják a népek békéjét, mintsem annak megóvására törekednének, akkor ugyanaz az Apostoli Szék, amely megalapításukon fáradozott és hatalmával azt véghez is vitte, a legkevésbé sem habozott ezeket a rendeket új törvényekkel megerősíteni, vagy régebbi, szigorú életmódjukhoz visszatéríteni, vagy akár teljesen megsemmisíteni és felosztatni.
4. Ez okból pedig elődünk, III. Ince³ pápa, mihielyt értesült arról, hogy a szerzetesrendek túlságos különbözősége Isten egyházán belül súlyos zavart okoz, a IV. lateráni egyetemes zsinaton⁴ határozottan megtiltotta, hogy valaki az eddigiektől különböző új rendet alapítson, hanem mindenkinek, aki be akar lépni egy rendbe, az elfogadottak közül kell választania. Ezenfelül elrendelte, hogy aki új rendházat akar alapítani, reguláját és szabályzatát a jóváhagyottaktól vegye. Ebből következett, hogy egyáltalán nem lehetett új rendet létrehozni érdemek híján és a római egyházfő külön engedélye nélkül. Ugyanis amikor az új közösségeket megalapítják azzal a céllal, hogy elérjék a magasabb tökéletességet, szükséges, hogy előbb az apostoli Szentszék megvizsgálja és körültekintően mérlegelje a jövőbeni életmód formáját, nehogy a nagyobb erényesség és a szentebb élet látszatával Isten egyházában számtalan baj, talán még bűn is keletkezzék.
5. Noha elődünk, III. Ince ezt igen gondosan szabályozta, utóbb a kérelmezők erőszakos mohósága néhány rend törvényes elismerését mégis kicsikarta az Apostoli Széktől, sőt a rengeteg ember elbizakodott vakmerősége azt eredményezte, hogy a még nem elismert koldulórendeknek szinte korlátlan

³ III. Ince pápa uralkodása: 1198–1216.

⁴ A IV. lateráni egyetemes zsinat 1215. november 11–30. között ülésezett. 70 kánon alkotott, főleg az egyházi élet reformjáról, a hit, az egyházjog és az egyházi fegyelem kérdéseiről.

sokaságával találta magát szemben. Miután mindezek tudomására jutottak, hogy elhárítsa a bajt, elődünk, X. Gergely⁵ a lyoni egyetemes zsinaton⁶ elődünknek, Incének egy felújított rendeletével szigorúan megtiltotta, hogy valaki az eddigiektől eltérő új rendet, vagy egyházi szervezetet hozzon létre, vagy az új egyházi szervezet ruháját felöltse; általában az összes egyházi társulást és a IV. lateráni zsinat után létrehozott koldulorendeket, amelyek az Apostoli Széktől semmiféle megerősítést nem kaptak, örökre betiltotta. Az Apostoli Szék által megerősítettek számára elrendelte, hogy ezen rendek fogadalmasai úgy maradhattak a rendben, ha akartak, hogyha senkit nem vettek fel maguk közé, és azontúl nem vásároltak házat, vagy más ingatlant, és a már birtokukban lévő házaikat vagy ingatlanaikat nem adhatták el a Szentszék külön engedélye nélkül. Ugyanis mindezeket az Apostoli Szék rendelkezésére tartotta fenn, azzal a céllal, hogy a Szentföldön menedékhelyként használják, a szegények számára, vagy hogy más kegyes célra fordítsák a püspökök, vagy a Szentszék megbízottjai. Ezen rendek tagjainak, mint egyházon kívülieknek, teljesen megtiltotta az igehirdetést, a gyóntatást és még a temetést is. Emellett kinyilvánította, hogy ez a rendelet egyáltalán nem vonatkozik a prédikátorok⁷ és a minoriták⁸ rendjére, amelyeket az egyetemes egyházat érintő nyilvánvaló hasznosságuk miatt törvényesnek ismert el. Ezenkívül úgy határozott, hogy Szent Ágoston remetéi⁹ és a kármeliták¹⁰ rendje maradjanak meg teljes rangjukban, mivel alapításuk az említett lateráni egyetemes zsinatot megelőzte. Végül a rendek

⁵ X. Szent Gergely pápa 1271–1276 között uralkodott.

⁶ A II. lyoni egyetemes zsinat (1274) legfontosabb rendelkezése a keleti és a nyugati egyház uniója lett volna, de ez végül papíron maradt.

⁷ A domonkosok, azaz a Prédikátor Testvérek Rendjét (*Ordo Fratrum Praedicatorum*) Szent Domonkos alapította 1215-ben. Nagy hangsúlyt kapott a rendtagok képzése, hogy fő feladatukat, az igehirdetést megfelelően el tudják látni. Kezdetben semmiféle jövedelemmel nem rendelkeztek, csak koldulásból és adományokból éltek.

⁸ A minoriták (*Ordo Fratrum Minorum Conventualium*) története 1517-ig megegyezik a ferencesek történetével, alapítójuk és regulájuk ugyanaz, azonban a minoriták a prédikáló-vándorló életmód helyett letelepedve, 12–13 fős közösségeket alkotva éltek. 1517-ben kaptak új konstitúciót.

⁹ Az Ágoston-rend (*Ordo Fratrum S. Augustini*) 1244-ben született, amikor IV. Ince pápa a különféle remeteközösségeket és csoportokat egyetlen rendbe egyesítette. Hivatalosan csak IV. Sándor pápa 1256-os bullája hívta őket életre, melyben elrendelte, hogy Szent Ágoston regulája szerint éljenek.

¹⁰ A kármeliták (*Ordo Fratrum B.M.V. de Monte Carmelo*) eredete a galileai Kármel-hegyen a XII. században megtelepedett keresztesekre vezethető vissza, akik egy Mária-kápolna köré csoportosulva remeteéletmódot folytattak. Regulájukat 1226-ban hagyta jóvá III. Honorius pápa.

egyes tagjainak, amelyekre ez a szabályozás kiterjedt, általános engedélyt adott, hogy a többi elismert rendbe átlépjenek, de úgy, hogy egy rend másik renddé, gyülekezet másik gyülekezetté önmagát, vagy székhelyét teljes egészében nem alakíthatja át az Apostoli Szék külön előzetes engedélye nélkül.

6. Ennek nyomdokain haladtak az idők adta körülményektől függően elődeink, a szent római Egyházfők, akiknek minden rendelkezését hosszú lenne elősorolni. Többek között V. Kelemen¹¹ nevű elődünk, az Úr megtestesülésének 1312. évében, május 7-én kiadott hatodik bullájával a templomosnak nevezett lovagrendet¹² – noha törvényesen megerősített volt, és egyébként is a keresztény állam ügyében olyan híres érdemeket szerzett, hogy az Apostoli Szék páratlan adományokkal, kivételes jogokkal, vagyonnal, kiváltságokkal és engedélyekkel halmozta el – általános hírhedsége miatt betiltotta, majd teljesen megsemmisítette, annak ellenére, hogy az ügy kivizsgálásával megbízott Vienne-i egyetemes zsinat¹³ úgy döntött, hogy a végleges és formális ítélethozataltól tartózkodik.
7. Szent emlékü elődünk, V. Pius¹⁴, akinek kiváló jámborságát kegyesen ápolja és tiszteli a katolikus Egyház, a humiliáta testvérek rendjét¹⁵ – mely a lateráni zsinat előtti alakult, és kiváló emlékezetű elődeink, III. Honorius, III. Ince, IX. Gergely és V. Miklós¹⁶ római egyházfők elismerték – feloszlatta és teljesen felszámolta, mivel nem engedelmeskedtek az apostoli rendeleteknek, belföldi és külföldi viszályokat robbantottak ki, jövőbeli erények jelét egyáltalán nem mutatták, és azért, mert ebből a rendből néhány személy az apostoli intézkedések védelmezőjének és felügyelőjének, a szent

¹¹ V. Kelemen pápa 1305–1314 között uralkodott.

¹² A *templomos lovagok rendjét* (*Templarii, Fratres Militiae Templi*) nyolc francia nemes alapította a XII. század elején. Regulájuk a lovagi eszményeket és a szigorú monasztikus előírásokat ötvözte, legfőbb céljuknak a szentföldi zarándokok megvédelmezését tekintették. A XIII. század végére rendjük már hatalmas birtokokkal és bankhálózattal rendelkezett, valószínűleg ezt akarta megszerezni *Szép Fülöp* francia király, aki elérte V. Kelemen pápánál a rend feloszlatását.

¹³ A *Vienne-i egyetemes zsinat* 1311 októbere és 1312 márciusa között ülésezett.

¹⁴ V. Szent Pius 1566–1572 között uralkodott.

¹⁵ A *humiliáták* a ferencesek egyik elvilágiasodott ága, melyet *Borromei Károly* tiltott be.

¹⁶ III. Honorius 1216–1227, III. Ince 1198–1216, IX. Gergely 1227–1241, V. Miklós 1447–1455 között ült a pápai trónon.

életű Borromei Károly¹⁷ bíborosnak a megölésére bűnös módon összeesküvést szőtt.

8. Tiszteletreméltó elődünk, VIII. Orbán¹⁸ az 1626. február 6-án kelt brevéjében a megreformált konventuális testvérek közösségét¹⁹ – amit boldog emlékü elődünk, V. Sixtus²⁰ ünnepélyesen elismert és sok adománnyal és kedvezménnyel gyarapított – örökre eltörölte és betiltotta, mivel a fent mondott testvérektől az Isten Egyházára lelki haszon nem származott, sőt mivel eme reformált konventuálisok és a nem reformált konventuális testvérek között igen sok nézeteltérés támadt. Az említett közösséget illető rendházakat, konventeket, birtokokat, ingóságokat, javakat, hatalmukat, ügyeiket és jogaikat Szent Ferenc kisebb testvéreinek konventuális rendjére bízta és átadta, kivéve a nápolyi rendházat és a Páduai Szent Antalról elnevezett rendházat, ez utóbbit az apostoli kincstárhoz csatolta és annak tulajdonába vette, és a felette való rendelkezés jogát megőrizte saját maga és utódai számára. Végül az említett betiltott szerzetesi közösség tagjainak engedélyezte a Szent Ferenc kapucinus testvéreihez²¹, vagy az obszervánsokhoz²² való átlépést.
9. Ugyanez a VIII. Orbán egy másik, hasonlóan breve formájú iratával 1643. december 2-án Szent Ambrus és Barnabás Nemi-beli rendjét²³ örökre betiltotta, eltörölte és megsemmisítette, és az említett betiltott rend tagjait alávetette a megyéspüspökök törvénykezésének és szabályozásának, és a nevezett rendtagoknak engedélyezte, hogy más, az apostoli Szék által elismert

¹⁷ *Borromei Szent Károly* (1538–1584) 1560-tól bíboros, Milánó érseke. Az egyházi élet minden területén a tridentini zsinat szellemében fogant reformokat vezetett be, melyek végrehajtását személyesen felügyelte egyházmegyéjében tett körútjai során. Példás életvitele miatt 1610-ben avatták szentté.

¹⁸ *VIII. Orbán* pápa 1623–1644 között uralkodott.

¹⁹ A *konventuális* ferences rend, azaz a *minoriták* egyik ágáról van szó.

²⁰ *V. Sixtus* pápa 1585–1590 között.

²¹ A *Kapucinus Kisebbségi Testvérek Rendje* (*Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum*) 1528-ban vált ki hivatalosan a ferences rendből, fő céljuknak az egyszerű nép körében végzett prédikálást tekintették.

²² Az *obszerváns* ferences rend (*Fratres Minores Regularis Observantiae*) eredete a XIV. századra nyúlik vissza, amikor a ferences rend belső megújulását a szerzetesek a regula pontos betartásától (*observantia*) várták. A konventuálisoktól hivatalosan 1517-ben váltak szét, X. Leó pápa ekkor egyesítette a különböző reformált obszerváns irányzatokat egy renddé.

²³ *Ambrus* (339–397) 374-ben városi kormányzóból lett Milánó püspöke, *Szent Barnabás* az újszövetségi apostolok egyike.

rendbe belépjenek. Betiltásukat elődünk, a jó emlékű X. Ince²⁴ az Úr megtestesülésének 1665. évében, április 1-én kelt bullájával megerősítette, és ezenfelül az említett rend egyházi tulajdonú javait, rendházait és kolostorait világvá tette és kinyilvánította, hogy a jövőben is világiaknak kell lenniük.

10. Ugyanez az elődünk, X. Ince 1645. március 16.-i brevéjében a Kegyes Iskolák Istenanyáról nevezett szegényeinek rendjét²⁵ a tagjai között kitört súlyos viszályok miatt – noha a rendet előzetes vizsgálat után elődünk, XV. Gergely²⁶ ünnepélyesen elismerte – egy kongregációba vonta össze, és fogadalmuk alóli felmentésük nélkül az oratoriánusok²⁷ hasonló szemléletű világi kongregációjába helyezte őket a Neri Szent Fülöp városáról elnevezett Vallicellai Szűz Mária egyházában. A fent említett rend tagjainak engedélyezte, hogy bármely más elismert rendbe átlépjenek. A novíciusok felvételét és a már felvettek tanítását megtiltotta, végül a felettük való irányítást és törvénykezést, amit az általános felügyelő, a vizitátorok és más feljebbvalók gyakoroltak, teljes egészében a megyéspüspökök hatáskörébe utalta. Mindezeket számos éven át tiszteletben tartották és végrehajtották, míg végül az Apostoli Szék, meggyőződvén az említett intézmény hasznos voltáról, ünnepélyes fogadalmának régi formáját visszaállította és teljesen reguláris renddé alakította.
11. Szintén X. Ince, elődünk, 1650. október 29-én kelt, breve formájában kiadott iratában a keletkezett viszálykodások és széthúzások miatt teljesen megszüntette arméniai Szent Basilius²⁸ rendjét. A betiltott rend tagjait a világi klerikusok öltözetére ítélve a megyéspüspökök teljes joghatósága és felügyelete alá rendelte, és ellátmányt juttatott nekik a betiltott közösségek jövedelmeiből, valamint engedélyezte, hogy bármely elismert rendbe beléphessenek.
12. Úgyszintén X. Ince, elődünk, egy másik, 1651. június 22-én kiadott brevéjével –mivel úgy látta, hogy az egyház számára semmilyen lelki haszon

²⁴ X. Ince pápa 1644–1655 között uralkodott.

²⁵ Az *Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, közkeletű nevükön a piaristák alapítója a római *Kalazanci József*. IX. Kelemen 1669-ben teljes integritásába visszaállította a rendet. Fő céljuk az ifjúság keresztény szellemű oktatása, nevelése.

²⁶ XV. Gergely pápa 1621–1623 között uralkodott.

²⁷ *Néri Szent Fülöp* (1515–1595) Róma apostola, firenzei származású, 1622-ben avatták szentté. Az általa alapított *Oratoriánus Kongregációt* 1575-ben hagyta jóvá XIII. Gergely, központjuk a római *Santa Maria di Vallicella* templom.

²⁸ A *baziliták* (*Ordo Sancti Basilii Magni*) örményországi változatát képviselte a genovai *bartolomiták* rendje, amelynek feloszlásáról itt szó van.

nem remélhető a Jézus presbiterei nevezetű rendtől²⁹-, az említett közösséget örökre betiltotta, a rendtagokat a megyéspüspökök joghatósága alá rendelte, és a megszüntetett közösség jövedelmeiből megfelelő ellátásban részesítette. Ezenkívül az Apostoli Szék által elismert bármely rendbe való átlépés lehetősége mellett az Apostoli Szék fenntartotta magának a jogot, hogy az említett közösség javait más kegyes használatra fordítsa.

13. Végül jó emlékü elődünk, IX. Kelemen³⁰, amikor felismerte, hogy csekély, vagy éppen semmiféle előnyt és hasznot nem hajtottak a keresztényeknek, és nem is remélhette, hogy valaha is fognak, elhatározta három rend: az Algai Szent Györgyről nevezett szabályozott kanonokok, a fesulaei jeromosok,³¹ és a Boldog Iohannes Columbanus által alapított jezuáták³² megszüntetését és feloszlását, és azt 1668. december 6-án kiadott brevével véghez is vitte. És mivel vagyonuk és jövedelmük elég jelentős volt, azt a Venecei Köztársaság kérésére ahhoz az összeghez adta, amivel a törökök elleni krétai háború fenntartásában segítette őket.
14. Elődeinket eme döntésekben és végrehajtásukban mindig inkább a megfontolt cselekvés célja vezette, mint hogy teljesen elzárják a lelkek elől a büszkőség útját, sőt inkább úgy vélték, hogy minden ellenségeskedést és a pártoskodást meg kell szüntetni. Ezért a sérelem és az úgy teljes mellőzésének módszerével, amelyet a törvényszéki döntéshozatalban szokás alkalmazni, egyedül a bölcsesség szabályaihoz ragaszkodva teljhatalommal -amivel korlátlanul rendelkeztek, úgy, mint Krisztus helytartói a földön, és a keresztény állam legfelsőbb vezetői- kezeltek minden megoldandó ügyet anélkül, hogy a megszüntetésre kijelölt szerzetesrendekkel kegyet gyakoroltak volna, és a lehetőséget megadták volna, hogy jogaikat törvényes úton érvényesítsék, és hogy a legsúlyosabb vádak elhárítsák, valamint hogy eltávolítsák azokat az okokat, amelyeknek megtárgyalására kénytelenek voltak egy tanácskozást összehívni.
15. Tehát mivel ezek, és más, számunkra igen nagy súllyal és tekintéllyel bíró példák lebegtek a szemünk előtt, egyszersmind erősen égtünk a vágtyól,

²⁹ Jézus reguláris klerikusainak rendjét 1538-ban alapította Gerolamo Maluselli.

³⁰ IX. Kelemen pápa 1667–1669 között ült a trónon.

³¹ A Fesulae-i Jeromos-Remeték rendjét Carlo da Montegranelli hozta létre Fiesolében. Az 1373-ban Spanyolországban alapított hieronimiták (*Ordo Sancti Hieronymi*) monasztikus rendjének egyik ága volt 1668-as megszüntetéséig.

³² A Giovanni Colombini sienai bankár által 1364-ben alapított jezuáták (*Poverelli di Cristo*) fő feladatuknak a betegek gondozását, a haldoklók lelki támogatását és a halottak tisztességes eltemetését tartották. A XVI. században a rend meggazdagodásával egyidőben felhagytak eredeti tevékenységükkel, ennek következménye lett 1668-as feloszlásuk.

hogyan abba, amit lentebb ismertetni fogunk, határozott lélekkel és biztos kézzel kezdünk bele, gondos vizsgálatot végeztünk azért, hogy mindent megvizsgáljunk, ami csak a közönségesen Jézus Társaságnak nevezett szerzetesrend eredetére vonatkozik, beleértve fejlődését és mai helyzetét. Ebből megtudtuk, hogy a Társaságot a lelkek üdvére, az eretnekek, és legfőképpen a hitetlenek megtérítésére, végül a vallásosság és a hit nagyobb gyarapodására hozta létre szent alapítója. És hogy eme igen kívánatos célt könnyebben és sikeresebben elérjék, az evangéliumi szegénység igen szigorú fogadalmával voltak Istennek felszentelve, úgy a közösségben, mint egyénileg, kivéve csupán a tanulmányok, avagy a tudományok testületeit, amelyeknek jövedelmet birtokolni csak úgy volt joga, hogy ezekből a bevételekből a Társaság hasznára, előnyére és érdekében soha semmit fel nem használhat.

16. Ezekkel és más szent törvényekkel a Jézus Társaságot először jó emlékű elődünk, III. Pál³³ ismerte el az Úr megtestesülésének 1540. évében, szeptember 27-én kiadott bullájában. Ebben engedélyezte megalakulását jogszzerűen és szabályzatok útján, amelyekkel a Társaság védelméről, biztonságáról és igazgatásáról tartósan gondoskodott. És noha ugyanez az elődünk, Pál a Társaságnak kezdetben igen szűk határokat szabott, csupán 60 növendéket engedélyezve, mégis egy másik, az Úr megtestesülésének 1543. évében, március 11-én kiadott bullájában helyet biztosított a Társaságban mindazoknak, akiknek a rendbe való felvétele a rend vezetői számára alkalmasnak és szükségesnek látszott. Ezután az 1549. évben, november 15-én kiadott brevéjében elődünk, Pál igen sok és jelentékeny kiváltsággal ajándékozta meg a rendet, és engedélyezte, hogy az említett Társaság fő elöljárói húsz lelki segítőt vegyenek fel. Őket ugyanazokkal a jogokkal, tekintéllyel és hatalommal ruházta fel, amelyekkel a négyfogadalmas rendtársak rendelkeztek, és elrendelte, hogy határ és korlátozás nélkül felvehetik azokat, akikről úgy vélték az általános elöljárók, hogy megfelelőek lesznek. Ezenkívül saját magának fenntartva és az Apostoli Szék védelmébe véve magát a Társaságot, annak minden tagját, a hozzá tartozó személyeket és javaikat kivette a püspökök fennhatósága, joghatósága és irányítása alól.
17. Többi elődünknek sem mutatott kisebb jóindulatot és a bőkezűséget eme Társaság iránt. Ismeretes ugyanis, hogy a jó emlékű III. Gyula, IV. Pál, IV. és V. Pius, XIII. Gergely, V. Sixtus, XIV. Gergely, VIII. Kelemen, V. Pál,

³³ III. Pál 1534–1549 között volt pápa.

XI. Leó, XV. Gergely, VIII. Orbán³⁴ és más római egyházfők ezen Társaság korábban adományozott kiváltságait vagy megerősítették, vagy új adományokkal növelték, vagy ünnepélyesen elismerték. Mégis, az apostoli rendeleteket követően, szinte kezdettől fogva nyíltan gyülekeztek a Társaságban a békétlenkedés és a vetélkedés különféle okai, amelyek nemcsak a rendtagok között, hanem más rendekkel szemben is felütötték fejüket, ezenkívül a világi papsággal, az akadémiákkal, az egyetemekkel, a tudomány nyilvános iskoláival és magukkal az uralkodókkal szemben, akiknek fennhatósága alól a Társaság ki volt véve. Ugyanezek a viták és a kialakult viszálykodások kezdetben a fogadalmak természetéről és mibenlétéről szóltak, a jelöltek fogadalomtételének idejéről, a tagok kizárásának lehetőségéről, az ellátmány nélküli és ünnepélyes fogadalmat nem tett tagok felszentelt tisztségekre emeléséről, mely utóbbi ellenkezik a tridenti zsinat és elődünk, a szent emlékü V. Pius pápa rendeleteivel. Majd más dolgokról szóltak, mint az abszolút hatalomról, amit az általános rendfőnök magának igényelt, és a Társaság vezetésére vonatkozó egyéb dolgokról; majd tanításuk különböző fejezeteiről, az iskolákról, a kiváltságokról és a kedvezményekről, amiket a megyéspüspökök és más egyházi vagy világi méltósággal rendelkező személyek jogszolgáltatással és törvényekkel igyekeztek általmasnak elismertetni. Végül a legkevésbé sem hiányoztak a Társaságot illető legsúlyosabb vádak, amelyek a keresztény közösség békéjét és nyugalmat nem csekély mértékben megzavarták.

18. Ezért sokan tettek panaszt a Társaság ellen, amelyeket jónéhány uralkodó tekintélyével megerősített, és jelentések útján értesült róla a tiszteletreméltó IV. Pál, V. Pius és V. Sixtus. Köztük volt a ragyogó emlékü II. Fülöp³⁵, a spanyolok katolikus királya, aki elérte – mivel eljutottak hozzá a súlyos vádak, és azok, amiket a spanyol inkvizítoroktól a Társaság mértéktelen kiváltságairól és katonai felépítéséről megtudott, és hogy viták keletkeztek eme társaság igen sok, tudományban és kegyességben kitűnő férfija között –, hogy elődüinknél, V. Sixtusnál ezeket előterjesszék, és hogy Sixtus elrendelje és elvégeztesse a Társaság apostoli vizitációját.
19. Fülöp király kérvényeire és igyekezetére, amelyekről elődüink, Sixtus úgy látta, hogy azokat a legnagyobb pártatlansággal készültek, rábólintott, és az apostoli vizitátor tisztségére kiválasztott egy bölcsesség, erények és tu-

³⁴ III. Gyula 1550–1555, IV. Pál 1555–1559, IV. Pius 1559–1565, V. Pius 1566–1572, XIII. Gergely 1572–1585, V. Sixtus 1585–1590, XIV. Gergely 1590–1591, VIII. Kelemen 1592–1605, V. Pál 1605–1621 között, XI. Leó 1605 áprilisában, XV. Gergely 1621–1623, VIII. Orbán 1623–1644 között volt pápa.

³⁵ II. Fülöp spanyol király 1555–1598 között uralkodott.

dományok tekintetében mindenkinél megbízhatóbb püspököt, és ezen kívül kijelölt egy bizottságot a Szent Római Egyház néhány bíborosából, hogy az ügy rendezésén szorgalmasan munkálkodjanak. Azonban mivel az említett elődünk, V. Sixtus idő előtti halállal hunyt el, az általa vállalt igen üdvös szándék minden eredmény nélkül elenyészett. Az apostoli méltóság legmagasabb fokára helyezett, jó emlékü XIV. Gergely az Úr megtestesülésének 1591. évében, július 29-én kiadott bullájában a Társaság intézményét újból teljes mértékben jóváhagyta és megparancsolta, hogy törvényesnek és megerősített kiváltságnak tekintsék mindazokat, amiket a Társaság elődeitől kapott. Mindenekelőtt azt, amivel biztosították, hogy a Társaságból a törvényes formákat teljesen nélkülözve el tudják távolítani és küldeni a tagokat, azaz megelőző vizsgálat és tárgyalás lefolytatása nélkül, a törvényszéki rend betartása nélkül, a fennálló korlátozásokat mellőzve, egyedül a cselekedet valóságát, csak a büntettet, vagy a bizonyítható ügyet, a személyeket és egyéb körülményeket vizsgálva. Ezenfelül a legmélyebb hallgatást róta rájuk, és büntetés, legfőképpen a kiközösítés ítéletének terhe alatt megtiltotta, hogy valaki az említett Társaság intézményét, rendelkezéseit, vagy határozatait közvetlenül vagy közvetve megtámadni merészelje, vagy valamit ezekből bármilyen módon megváltoztasson. Mindazonáltal meghagyta a jogot bárkinek, hogy ha valamit megváltoztatni, hozzátenni, vagy elvenni szeretne, azt akár személyesen, akár az apostoli Szék küldöttjei vagy nunciussai útján a mindenkori római pápának jelezhesse és előadhassa.

20. Azonban ez nem volt elég, hogy a Társaság elleni hangos panaszokat lecsendesítse, sőt szinte az egész világon elterjedt a Társaság tanaival kapcsolatos súlyos elégedetlenség, mivel azt a legtöbbben az ortodox hittel és a jó erkölcsökkel ellenkezőnek ítélték. Úgy a renden belül, mint a renden kívül viszályok robbantak ki és mind gyakrabban vádolták meg őket a földi javak utáni túlzott vágy miatt. Ezekből eredtek aztán egyrészt azok a mindenki előtt eléggé ismert zavarok, amelyek az Apostoli Székre nézve nagy szegényt és terhet jelentettek, másrészt az, hogy sok uralkodó rendelkezéseket hozott a Társaság ellen. Ezért történt, hogy amikor ez a Társaság intézményének és kiváltságainak újbóli megerősítését a boldog emlékeztű elődunktól, V. Pál pápától akarta kieszközölni, kénytelen volt tőle kérni, hogy hagyja jóvá és tekintélyével erősítse meg az ötödik általános gyűlésen kiadott, és az Úr megtestesülésének 1606. évének szeptember 4. napján közzétett bullájában szó szerint leírt rendelkezéseit. Ezekben a rendeletekben világosan olvasható, hogy egyrészt a Társaságon belüli ellenségeskedések és zavarok, másrészt a Társaság elleni kívülről érkezett panaszok és kö-

vetelések a gyűléseken összegyűlt rendtagokat arra készítették, hogy megalkossák a következő rendeletet.

21. "Társaságunkat az Úr a hit terjesztésére és a lelkek javáért való munkálkodásra szólította fel, minthogy ezen intézmény eszközével, amely lelki fegyverként szolgál, az Egyház érdekében és a hozzá tartozók épülésével a kereszt zászlaja alatt sikeresen véghez tudja vinni azt, amire törekszik. Így tehát egyrészt a javakat korlátozza, másrészt a legnagyobb veszedelmeknek teszi ki magát, ha azokkal a világi dolgokkal foglalkozik, amelyek a politikai ügyekre és a kormányzás módjára vonatkoznak. Éppen ezért igen bölcsen elrendelték elődeink, hogy Isten katonáiként ne avatkozzunk a hivatásunkhoz nem tartozó dolgokba. Mivel pedig ezekben a kiváltképpen veszélyes időkben sok helyen és több uralkodó előtt (akik szeretetének és gondoskodásának megőrzése a szent emlékü Ignác atya szerint az isteni engedelmességre tartozik) talán némelyeknek a bűne, nagyravágyása, vagy akár különleges buzgalma miatt rendünknek rossz híre van, és mivel általában Krisztus jó illata szükséges az érdemszerzéshez, ezért eldöntötte a közösség, hogy a bűn minden fajtájától tartózkodik és hogy megelőzik az esetleg fellépő, még a hamis gyanúból származó panaszokat is. Ennélfogva a jelen rendelet szigorúan megtiltja mindannyiunknak, hogy közügyekben bármilyen indokkal részt vegyenek, még ha hívták, vagy odacsalták is őket, és semmiféle könyörgés, vagy rábeszélés ne térítse el őket ettől. Továbbá javasolta a törvényt hozó atyáknak, hogy döntsék el és határozzák meg – mivel szükség van rá –, hogy milyen hatásosabb orvosságokkal találjanak teljesen gyógyírt erre a betegségre."
22. Igen nagy fájdalomkúra szolgált, hogy mind ennek, mind a később alkalmazott más gyógymódoknak szinte semmilyen hatása és eredménye nem volt az említett Társaság elleni ilyen sok megsemmisítésre és megszüntetésre váró zavar, vád és panasz esetében. Hiába fáradozott ezen több elődünk: VIII. Orbán, IX., X., XI., XII. Kelemen, VII. és VIII. Sándor, X., XI., XII. és XIII. Ince és XIV. Benedek,³⁶ akik az Egyház igen kívánatos nyugalmának visszaállítására törekedtek több, gyógyírnak szánt rendelet kiadásával, melyekben egyrészt a világi ügyekkel foglalkoztak, legyenek bár azok a szent missziókon kívüliek és a figyelemre legkevésbé érdemek, másrészt érintették a legsúlyosabb meghasonlásokat és a vitákat, melyeket a megyéspüspökökkel, a rendekkel, a szent helyekkel és az Európá-

³⁶ VIII. Orbán 1623–1644, IX. Kelemen 1667–1669, X. Kelemen 1670–1676, XI. Kelemen 1700–1721, XII. Kelemen 1730–1740, VII. Sándor 1655–1667, VIII. Sándor 1689–1691, X. Ince 1644–1655, XI. Ince 1676–1689, XII. Ince 1691–1700, XIII. Ince 1721–1724, XIV. Benedek 1740–1758 között uralkodott.

ban, Ázsiában és Amerikában létező mindenféle közösségekkel a Társaság szított, a lelkek nagy romlására és a népek nagy bámulatára. Továbbá szó esett bizonyos népek vallási szokásainak átformálásáról és átvételéről, melyeket a rend néhány helyen alkalmaz, miközben az egyetemes Egyház által törvényesen elismerteket nem gyakorolja, vagy az Apostoli szék által botrányosnak és az erkölcsök kiváló tanítására nyilvánvalóan károsnak ítélt gondolatoknak a használatáról és terjesztéséről. Végül szó esett más, valóban nagy hatású dolgokról, amelyek kiváltképpen nélkülözhetetlenek a keresztény dogmák sértetlen tisztaságának megőrzéséhez, és amelyekből a miénkben éppúgy, mint az előző korokban igen sok kár és hátrány származott, zavargásokat és nyugtalanságot okoztak az Egyház igen sok katolikus területén, és üldözésekhez vezettek Ázsia és Európa néhány államában. Végül hatalmas akadályt állított elődeink, köztük a kegyes emlékü XI. Ince pápa elé, akit a szükség arra kényszerített, hogy megtiltsa a Társaságnak a novíciusok beöltöztetését. Ugyanígy tett XIII. Ince pápa, aki kénytelen volt ugyanezzel a büntetéssel megfenygetni őket, és végül az emlékezetre méltó XIV. Benedek pápa, aki elrendelte, hogy a rendházak és kollégiumok vizitációjáról való döntés Krisztusban kedves testvérünknek, Józsefnek,³⁷ Portugália és Algarve igen hűséges királyának hatalmában legyen. Ő ezután az Apostoli Szék megnyugtatásához, a Társaság megsegítéséhez, és a keresztény közösség javához egyaránt hozzájárult, amikor közvetlen elődünktől, a jó emlékü XIII. Kelemenről³⁸ legutóbbi apostoli iratát inkább “kicsikarta” – ezt a szót elődünk, X. Gergely a fent említett lyoni egyetemes zsinaton használta –, mint “kieszközölte”, amely irattal a Jézus Társaság intézményét dicséretben részesítette és újfent elismerte.

23. Ennyi gyötrelmes veszedelem és viszontagság után mindenki a jobb jövőben bízva remélte, hogy végre valamikor felvirrad az az áhított nap, amely teljes békét és megnyugvást fog hozni. De Péter trónját kormányzó elődünkre, XIII. Kelemenre sokkal nehezebb és zavarosabb idők köszöntöttek. Ugyanis napról-napra sokasodtak az említett Társaság elleni zúgolódások és panaszok, sőt sokfelé igen veszedelmes zendülések, zavargások, viszályok és botrányok keletkeztek, amelyek a hívők lelkében felszították a pártoskodást, gyűlöletet és ellenségeskedést, miután a keresztényi szeretet kötelékét meglazították, sőt teljesen szétszakították. Olyannyira elfajult a dolog és veszélyessé vált a helyzet, hogy arra kényszerültek azok, akiknek ősi jámborságát és a Társasággal szembeni engedékenységet mint elődeiktől származó jogos örökséget mindenki dicsért, tudniillik Krisztusban kedves

³⁷ I. József portugál király 1750–1777 között uralkodott.

³⁸ XIII. Kelemen 1758–1769 között ült a pápai trónon.

testvéreink, a franciák, a spanyolok, a portugálok és mindkét Szicília királyai, hogy saját országukból, a fennhatóságuk alatt álló területekről és tartományokból a rendtagokat elbocsássák és elűzzék, mivel úgy gondolták, hogy a bajokon csak ez a radikális orvosság segít, és ez feltétlenül szükséges annak megakadályozásához, hogy a keresztény nép tagjai az Anyaszentegyház keblében egymást kölcsönösen megtámadják, gyötörjék és tönkretégyék.

24. Fent említett, Krisztusban kedves testvéreink ezután arra jutottak, hogy ez a gyógyír nem elég erős és nem alkalmas az egész keresztény világ lecsendesítésére, hacsak magát a Társaságot nem számolják fel és semmisítik meg teljesen. Ezért elődünk, az említett XIII. Kelemen elé terjesztették óhajukat és szándékukat, és a birtokukban lévő hatalommal, könyörgésekkel kevert fogadkozásokkal követelték, hogy ezzel az igen hatásos módszerrel alattvalóik örökös biztonságáról és az egyetemes egyház üdvéről bölcsen gondoskodhassanak. Ez pedig mindenki várakozása ellenére elérte a pápánál az ügy menetének megakasztását és teljesen megakadályozta véghezvitelét. Ezért hozzánk és Péter isteni megbocsátással felruházott trónusához fordultak kéréseikkel, kívánságaikkal és óhajaikkal, amelyekhez járult még több püspök, és más, méltóságban, tudományban és buzgóságban igen kitűnő férfi állásfoglalása és véleménye.
25. Hogy pedig ilyen súlyos és nagy jelentőségű ügyben a leghelyesebb döntést hozzuk, úgy véltük, hosszú időre lesz szükségünk, nemcsak azért, hogy körültekintően vizsgálódhassunk, megfelelő ideig mérlegelhessünk és megfontoltan dönthessünk, hanem hogy számtalan sóhajunkkal és szüntelen könyörgéseinkkel az Atya kivételes bölcsességétől segítséget és oltalmat kérjünk, és gondoskodtunk arról, hogy a hívők könyörgései és a kegyes cselekedetek Istennek tetszők legyenek. Meg akartuk vizsgálni egyebek között, mi az alapja annak a többek által vallott nézetnek, hogy a Jézus Társaságot, mint papi rendet a tridentini zsinat ünnepélyes módon elismerte és megerősítette. Nem tudunk róla, hogy más is történt volna az említett zsinaton, mint az, hogy bevették abba az általános határozatba, ami a többi szerzetesrendet illetően elrendelte, hogy a novíciusi idő leteltével az alkalmasnak bizonyult novíciusokat felvegyék, ellenkező esetben küldjék el őket a kolostorból. Ezért ugyanez a szent szinódus (25. ülés, 16. fejezet a szerzetesrendekről) kinyilvánította, hogy nem akar semmit sem bevezetni vagy megtiltani, azért, hogy az említett Jézus Társaság papi rendje, mint az apostoli Szentszék által elismert kegyes intézmény, az Úrnak és Egyháznak tudjon szolgálni.

26. Tehát ily nagyszámú szükséges gyógmód alkalmazása után, bízva a Szentlélek jelenlétének és sugalmazásának segítségével, feladatunk sürgősségétől kényszerítve buzgón arra törekedtünk, hogy a keresztény állam békéjét és nyugalmaát megteremtsük, ápoljuk és erősítsük, és amennyire erőnk engedi, mindent teljesen megszüntessünk, amik akár csak a legkisebb is kárt okozhatják. Eközben értesültünk róla, hogy az említett Jézus Társaság már nem tudja előteremteni ama bőséges és gazdag nyereséget és hasznot, amelyek miatt alapították, sőt annyi elődünk által elismerve és igen sok kiváltsággal ékesítve oda jutott, hogy alig lehetséges, vagy egyenesen lehetetlen, hogy a rend megváltoztatása nélkül helyreálljon az Egyház igazi és tartós békéje. Ezek miatt az igen súlyos okok miatt, és más megfontolásoktól vezérelve, amelyeket a bölcsesség szabályai és az egyetemes Egyház megfelelő kormányzása is támogat, és amelyeket szívünk mélyére rejtve őrzünk, elődeink nyomdokait követjük, különösen híres elődünkét, a lyoni egyetemes zsinaton résztvevő X. Gergelyét, mivel most is a Társaságról van szó, úgy intézményéről, mint kiváltságairól, amelyek révén a koldulórendek közé soroltatott. Hosszas megfontolás után, biztos lelkiismerettel és az apostoli hatalom teljességének birtokában az említett Társaságot eltöröljük és megsemmisítjük: elveszük és megszüntetjük minden egyes hivatalát, tisztségét és szolgálatát, rendházait, iskoláit, kollégiumait, vendégházait, és minden, bármely tartományban, országban és fennhatóság alatt lévő ingatlanjaikat; összes törvényét, szabályzatát, szokását, határozatát, és intézkedését, még ha esküvel, apostoli elismeréssel, vagy más módon vannak is megerősítve. Hasonlóképpen akarjuk, hogy teljesen és maradéktalanul legyen eltörölve minden egyes általános, vagy különleges, jelenleg is érvényes kiváltság és kedvezmény, még ha szóról szóra van is beillesztve, még ha bármilyen formában, kiváltságot biztosító záradékkal, valamilyen büntetéssel és rendelkezéssel együtt vannak is megfogalmazva. Ezért kijelentjük, hogy az általános rendfőnököknek, a tartományfőnököknek és a vizitátoroknak, valamint az említett Társaság bármely más előjárójának minden hatalma örökre semmis és teljes egészében eltörölt legyen úgy a spirituális, mint az időleges dolgokban. Ezt a joghatóságot és hatalmat teljesen és mindenre kiterjedően átruházzuk a megyéspüspökökre a módot, az egyes eseteket és személyeket illetően, és pedig azokkal a feltételekkel, amiket alább fogunk kifejtteni. Emellett a jelenre vonatkozólag megtiltjuk, hogy valakit a mondott Társaságba befogadjanak, a fogadalmasközé vagy a novíciátusba felvegyenek. Azoknak pedig, akik már felvették az egyszerű vagy az ünnepélyes fogadalmakat, a felvétel és a megvallás semmisségének terhe mellett megtiltjuk, hogy másokat felvegyenek. Ezért el-

rendeljük és előírjuk, hogy az újoncokat azonnal, haladéktalanul és ténylegesen bocsássák el. Annak, aki az egyszerű fogadalmat letette, és egy szent rendhez sem járult, hasonlóképpen megtiltjuk hogy a nagyobb rendeket fölvegye a Társaságban már letett fogadalmak alapján és címén, vagy a tridentini zsinat határozataival ellenkező módon.

27. Minthogy arra törekedtünk, hogy az Egyház érdekeiről és a népek nyugalmaról gondoskodjunk, úgy ezen rend minden egyes tagjának is, akiket atyai módon szeretünk az Úrban, valamilyen vigasztalást és segítséget kell nyújtanunk, azért, hogy megszabadulva a bennünket gyötrő minden ellenségeskedéstől, meghasonlástól és aggodalomtól az Úr szőlőskertjét gyümölcsözőbben műveljük és a lelkek üdvéért hasznosabban munkálkodjunk. Ezért elhatározzuk és megállapítjuk, hogy az egyszerű fogadalmas rendtagok számára, akik még nincsenek felvéve a szent rendekbe, megfelelő ellátással járó feladatot, hivatalt, vagy kegyes befogadót kell találni a püspökök által meghatározott időtartamon belül. Jelen levelünk kiadásától számítva egy éven belül a Társaság rendházaiból és kollégiumaiból az egyszerű fogadalmak alól teljesen felmentve mindenkinek el kell távoznia, és azt az életmódot kell követnie, amit az Úr segítségével ki-ki hivatásához, erejéhez és tudásához a leginkább megfelelőnek ítél. Azért tudtak a Társaságból kilépni jogaik megtartásával, mert az előjárók ezt tartották a bölcs gondolkodáshoz és a körülményekhez méltónak, törvénybe idézés nélkül, tárgyalások lefolytatása nélkül, és minden törvénykezési szabályt mellőzve.
28. Mindazoknak, akik a szent rendeket már felvették, megadjuk azt a kegyet és lehetőséget, hogy a Társaság rendházait és kollégiumait elhagyva egy Szentszék által elismert szerzetesrendhez csatlakozzanak, ahol a tridentini zsinat által előírt próbaidőt kötelesek kitölteni, ha egyszerű fogadalmukat a Társaságban tették. Ha pedig hathónapnyi próbaidőben ünnepélyes fogadalmuknak megfelelnek – erről velük egyetértésben döntünk –, maradhatnak világiak mint presbiterek és világi papok, teljes és mindenre kiterjedő engedelmisségben, és azoknak a megyéspüspököknek alávetve, akiknek az egyházmegyéjében lakóhelyük van. Ezenfelül elhatároztuk, hogy azoknak, akik ily módon világiak maradnak – míg máshonnan nem gondoskodnak róluk –, utaljanak ki megfelelő ellátmányt annak a rendháznak vagy kollégiumnak a jövedelmeiből, ahol tartózkodnak, figyelembe véve az ahhoz tartozó bevételeket és kiadásokat egyaránt.
29. A szent rendeket már felvették, akik az ellátmány megszűnése vagy szűkös volta miatt keletkező méltánytalan életkörülményektől félnek, vagy mert nincs hely ott, ahol lakhelyet kerestek maguknak, vagy hajlott koruk, megrendült egészségük, vagy más, valódi és súlyos ok miatt úgy vélik, hogy a

Társaság rendházának vagy kollégiumának elhagyása egyáltalán nem kedvező nekik, maradhatnak ott. Ennek feltétele az, hogy a nevezett rendház vagy kollégium igazgatásában nem vesznek részt, csak a világi klerikusok ruháját viselik és teljesen azon hely püspökének alávetve élnek. Továbbá megtiltjuk, hogy az elhaltak helyére másokat vegyenek fel, és hogy a lyoni zsinat rendelkezéseiben meghatározott új rendházat, vagy más lakóhelyet vásároljanak. Ezenfelül a birtokukban lévő rendházakat, vagyontárgyakat és ingatlanokat eladni tartoznak, és csak egy – vagy a rendtagok számától függően több – rendházban gyülekezhetnek, úgy, hogy az üresen maradt rendházakat a szent törvényekkel megegyező módon, az alapítók kívánsága szerint kegyes használatra fordítják, hogy Isten tiszteletének növekedésére, a lelkek üdvére és a köz hasznára szolgáljon a megfelelő módon, időben és helyen. Ezalatt, mivel a Társaság nevét teljesen eltörölték és megsemmisítették, a világi klérusból jelöljenek ki egy megfontoltsággal és igaz erkölccsel bíró férfit, hogy az említett rendházakat kormányozza.

30. Kinyilvánítjuk továbbá, hogy a Társaság feloszlatása azokat a tagokat is sújtja, akik olyan tartományokból származnak, ahonnan a Társaságot már elűzték. Ezenfelül elrendeljük, hogy az említett számúzott személyek, még ha a nagyobb rendeket fel is vették, hacsak egy másik szerzetesrendbe nem lépnek át, a klerikusi és a világi papok jogállásába automatikusan térjenek vissza és legyenek a megyéspüspököknek teljesen alávetve.
31. A püspökök, ha a rátermettséget, a tanultságot és a feddhetetlen jellemet észreveszik azokban, akik a Jézus Társaság rendjéből jelen levelünk következtében a világi papok státusába kerülnek, saját döntésük alapján megadhatják nekik, vagy megtagadhatják tőlük a lehetőséget a Krisztusban hívők szent gyónásainak fogadására, vagy a nép előtt nyilvános szentbeszéd tartására, de írásbeli engedély nélkül közülük senki ne merészelje ezt a szolgálatot végezni. Azonban ezt a püspökök sohasem engedélyezik azoknak az egyházon kívülieknek, akik a korábban a Társaság tulajdonában lévő kollégiumokban vagy a rendházakban élnek. Nekik, mivel egyházon kívüliek, örökre megtiltjuk a prédikálást és a szentségek kiszolgáltatását, amit elődünk, X. Gergely az említett egyetemes zsinaton hasonlóképpen megtiltott. Ezt a dolgot a püspökök lelkiismeretére bízuk, és szeretnénk, hogy emlékezzenek arra a szigorú tanításra, amit a gondjaikra bízott juhokról Istentől kaptak, és azokra a kemény ítéletekre, amelyekkel az élők és holtak legfőbb bírója az előljárókat fenyegette meg.
32. Kívánjuk továbbá, hogy csak azoknak legyen alkalmuk és lehetőségük a tanítást folytatni, akik a Társaság intézményében az ifjúság tudományokban való kiművelésével foglalkoztak, vagy valamelyik kollégiumban vagy

iskolában tanítóként működtek, távol mindenféle vezetői poszttól, igazgatótól és kormányzástól, és akik munkájukban jó eredményeket mutatnak fel, és amíg ezektől a vitáktól távol maradnak és elhatárolódnak tantételeiktől, amelyek sokféle értelmezhetőségük és ürességük miatt súlyos ellentétek és bajok forrásai. És akik az iskolák nyugalalmát és a köznyugalmat nem őrzik meg tehetségükhöz képest, azoknak a jövőben semmikor ne engedélyezzék az ilyenfajta tanítást, vagy ha most azzal foglalkoznak, munkájukat tovább nem folytathatják.

33. Ami pedig a szent missziókat illeti, ezek közül mindazokat meg akarjuk vizsgálni, amelyekről a Társaság megszüntetése kapcsán rendelkezünk. Magunknak tartjuk fenn a döntési jogot azokat az eszközöket illetően, amelyekkel könnyebben és tartósabban lehet elérni és megszerezni mind a hitetlenek megtérítését, mind a viszályok lecsendesítését.
34. Mivel pedig ahogy az előbb elmondtuk, az említett Társaságot minden kiváltságától és szabályzatától teljesen megfosztották és azokat érvénytelenné tették, kinyilvánítjuk, hogy amikor a rendtagok a Társaság rendházait és kollégiumait elhagyják és a szabályozott papok állapotába visszalépnek, alkalmassak és megfelelőek lesznek a szent kánonok és az apostoli rendelkezések határozatai alapján bármely, plébánosi hivatallal járó vagy anélküli szolgálat, hivatalok, méltóságok és hasonló tisztségek elnyerésére. Ezek vállalását a Társaság tagjai számára a jó emlékezetű XIII. Gergely pápa tiltotta meg az 1584. év szeptember 10. napján kiadott "Satis superque" kezdetű brevéjével. Hasonlóképpen engedélyezzük, ami eddig szintén tilos volt, hogy mise celebrálásáért adományt fogadjanak el, és használhassák és élhessenek mindazokkal az előnyökkel és kedvezményekkel, amelyeket mint a Jézus Társaság szerzetespapjai mindig nélkülöztek. Emellett megszüntetünk minden egyes előjogot, melyeket az általános rendfőnök és más előljárók adományoztak nekik a pápától kapott kivételes hatalommal, azaz az eretnekek könyveinek, és az Apostoli Szék által indexre tett és elítélt egyéb könyveknek az olvasását, a böjti napok meg nem tartását, vagy azt, hogy ezeken a napokon nem böjti ételeket esznek, a kánoni órák felolvasásainak előrehozatalát vagy későbbre téételét, és más ilyenfajta dolgokat. Ezek jövőbeni alkalmazását a legszigorúbban megtiltjuk, mivel szándékunk és célunk, hogy világi papként életüket a közjognak megfelelő módon vezessék.
35. Megültjük, hogy, miután jelen levelünk kihirdetésre és felolvasásra került, ennek végrehajtását bárki felfüggeszteni merészelje, még az esetlegesen fellépő kereseteknek, fellebbezéseknek, visszautasításoknak, nyilatkozatoknak, vagy a kétségek megfontolásának látszatával, ürügyén és címén, vagy

egyéb, előre látható vagy előre nem látható ürüggyel. Ugyanis elrendeljük a Társaság teljes és azonnali megszüntetését és felosztatását, és minden tevékenységük felülbírálatát hatásuktól függően, ezenkívül mindazokat, akik jelen intézkedésünk végrehajtása elé akadályt, gátat, vagy késedelmet állítani szándékoznak, a kiközösítés azonnali alkalmazásának büntetésével sújtjuk, amely számunkra és utódainknak, a mindenkori római egyházfőknek van fenntartva.

36. Ezenfelül elrendeljük, és a szent engedelmesség kötelességét bírva előírjuk minden egyes egyházi embernek, legyenek azok világiak vagy szerzetesrendhez tartozóak, bármilyen fokozatúak, méltóságúak, legyenek bármilyen minőségben és körülmények között, különösen azoknak, akik mostanáig a Társaságba tartoztak és a tagok között tartották számon őket, hogy a római Egyházfő kifejezett engedélye nélkül nem védelmezhetik, támadhatják, írhatnak, vagy beszélhetnek a megszüntetésről, sem annak okairól és folyamatáról, úgyszintén a Társaság intézményéről, szabályzatáról, intézkedéseiről, az irányítás formájáról, vagy bármely más dologról, ami erre a tárgyra vonatkozik. Hasonlóképpen a számunkra és mindenkori utódaink számára fenntartott kiközösítés büntetésének terhe alatt megtiltjuk mindenkinek, hogy a felosztatást illetően bárkit is szóban vagy írásban, titokban vagy nyíltan befolyásolni, vagy zaklatni merjenek.
35. Buzdítunk minden keresztény uralkodót, hogy azzal a birtokukban lévő erővel, tekintéllyel és hatalommal, amit a Szent Római Egyház védelmére és oltalmazására Istentől kaptak, és azzal az engedelmességgel, odaadással és tisztelettel, amivel az Apostoli Székhez fordulnak, teljesítsék feladatukat és kötelességüket, azért, hogy ezen rendeletünket maradéktalanul végrehajtsák. Sőt ezen irat tartalmához igazodva hasonló rendelkezéseket hozzanak és hirdessenek ki, amelyek biztosítják, hogy miközben a mi akaratunkat végrehajjták, a Krisztusban hívők között ne keletkezzen semmiféle viszálykodás, ellenségeskedés, vagy meghasonlás.
36. Végezetül bátorítunk minden keresztény embert, és a Mi Urunk, Jézus Krisztus szívére kérjük, hogy emlékezzenek: mindenkinek egy isteni Mestere van az égben, ő minden dolog oltalmazója, aki nagy áron váltott meg minket, és általa születik mindenki újjá a keresztelővízben. Isten gyermekeinek és Krisztus örököseinek tett meg minket, ugyanannak a katolikus tannak és isteni ígének az eledelével táplált bennünket, hogy végül Krisztusban mind egy test legyünk, egymás felebarátaiként. Ezért szükséges, hogy mindenki a közös szeretet kötelékével összekötve a másikkal békében éljen, és azon kívül, hogy kölcsönösen szeretik egymást, – mert aki szeret, az a legfontosabb parancsot teljesíti –, senkinek se legyen szabad nagy

gyűlölettől vezérelve ellenségeskedéseket, vetélkedéseket, viszálykodásokat, csalárdságokat, és más ilyesfajta dolgokat elkövetni. Ezeket az emberi nem ősi ellensége gondolta ki, találta ki és keltette életre Isten egyházának felforgatása és a hívek örök boldogságának megakadályozására az iskolák, a vélekedések, vagy a keresztyén tökéletesség csalóka címén és látszatával. Végül törekedjen mindenki minden erejével megszerezni az igazi és valódi bölcsességet, amiről Szent Jakab írt (Jak. 3. 13–18.): „Van köztetek bölcs és értelmes ember? Azt a helyes életmódból fakadó, szelíd bölcsességben végbevitt cselekedetei bizonyítsák. Ellenben ha keserű irigység és önzés van szívetekben, ne dicsekedjete, és ne hazudjatok az igazsággal ellentétben. Ez a bölcsesség ugyanis nem felülről származik, hanem földi, érzéki, sátáni. Mert ahol irigység és önzés honol, ott zűrzavar van és mindenféle hitványság. A felülről származó bölcsesség először is tiszta, aztán békeszerető, méltányos, engedelkeny, irgalom tölti el, és gazdag termést hoz, nem részrehajló, nem képmutató. Az igazság gyümölcset békében vetik el azok számára, akik békét teremtenek.”³⁹

37. Jelen levelünkkel nem értenek egyet az előljárók és más tagjai az említett Társaságnak, és a többiek, akiknek közük van az előbbiekhöz, vagy úgy tűnik, hogy közük van hozzá. Ezek nem fognak rá hallgatni és nem engedelmeskednek neki sohasem a titkolózás, az alatomosság, a semmibevevés vagy az erélytelenség bűnéből eredően, vagy a mi szándékunk semmibevétele miatt, vagy valami más hatalmas és nem megszüntethető hiányosság miatt. Vagy azért, mert az előbb elmondottak alapján szokásaikat és egyéb dolgaikat tilos megőrizniük, vagy valami más ok miatt, ami a jogból, vagy a szokásból következik és a joggyűjtemény részét képezi. Vagy borzasztóan nagy és hatalmas visszaélés okán, vagy más egyéb látszattal, alkalomból, vagy okból, ami lehet jogos, indokolt és kiváltságokkal alátámasztott, vagy akár olyan, amit az elmondottak érvényesítéséért ki kell vizsgálni. Ezeket fel kell jegyezni, meg kell támadni, meg kell gyengíteni, újra kell tárgyalni, törvény elé idézni, vagy a jog határai közé visszaszorítani, vagy ezekkel ellentétben a teljes visszaállítás számára nyíltan, a jogi úthoz és keretekhez visszatérve, vagy a jogrend, a cselekvés, a tekintély, és az igazságosság eszközeivel gyógymódot találni, amely engedélyezése vagy kieszközlése esetén hasznos lenne a törvénykezés keretein belül és kívül. Azonban ennek a rendeletnek örök időkre szólónak, tartósnak és érvényesnek kell maradnia, teljesen és csorbítatlanul végre kell hajtani, és sértetlenül be

³⁹ A Szent István Társulat Bibliafordításából (Budapest, 1982).

kell tartania mindenkinek, akire vonatkozik, vagy a jövőben vonatkozni fog.

38. Tehát az előbb említett dologban a kinevezett bírák, az apostoli székhely peres ügyeivel megbízott auditorok, és még a de latere kiküldött bíborosok is, az apostoli Szék nunciussai, és mások, akik egyéb tisztségeket vagy hivatalokat töltenek be, azokban az ügyekben és beadványokban, amelyeket hozzájuk benyújtanak, a döntéshozatalt és a bírászkodást illető képességükkel és hatalmukkal kötelesek ítélni és dönteni, és ha bármilyen más hatóság által tudatosan vagy önkéntelenül vállalt eredménytelenséget és a hiábavalóságot tapasztalnak, azzal le kell számolniuk.
39. Mivel nemellenkezik az apostoli rendelkezésekkel és intézkedésekkel, még az egyetemes zsinatokon kiadottakkal sem, a jogi kérdésekben a mi szabályozásunkat kell figyelembe venni. Még kevésbé ellenkezik az említett Társaságnak és házáinak, kollégiumainak és egyházainak esküvel, apostoli megerősítéssel, vagy más módon érvényesített rendelkezéseivel, szokásaival, és az ajándékozott kiváltságokkal, a Társasággal kapcsolatos apostoli rendeletekkel, előljáróinak, tagjainak és a hozzátartozó személyeknek adott bármilyen formájú irataival, a megszüntető iratok megszüntetéseiével, és egyéb rendeletekkel, amelyeket akár hasonló módszerrel, akár tanácskozás útján, vagy egyéb módon engedélyeztek, megerősítettek és felújítottak. Mindezek, és megszüntetésük különleges menete külön-külön és szóról szóra le vannak írva, hogy ne az általános záradékban, vagy más kifejezési módon essen szó róla, és ne máshonnan vett egyéb formulát alkalmazzunk. Mindezeket a rendelkezésben leírt módon kell végrehajtani, szóról szóra követve a leírtakat, teljesen és megfelelő módon kell alkalmazni a fennálló helyzetben, és miután alkalmazták, az egyébként érvényben maradókat, valamint a rendelkezéssel ellenkezőket a fentebbiek végrehajtása érdekében egyenként és kifejezetten megszüntetjük.
40. Kívánjuk továbbá, hogy jelen rendelkezés sokszorosított példányai ugyanúgy hitelesnek számítsanak, miután egy közjegyző aláírta, és egy egyházi rendhez tartozó személy pecsétjével megerősítette, mint jelen levelünk, ha bemutatják. Kelt Rómában, a nagyobbik Szűz Mária templomban, a halászcsermelyével megerősítve 1773. július 21-én, pápaságunk ötödik évében.

Summary

The dissolution of the Society of Jesus (1759–1773)

This publication consists of the Hungarian translation of the two documents related to the dissolution of the Society of Jesus and the exile of its members and of a short essay on the progress of the dissolution with stress on the events in Portugal and its colonies.

The introductory part aims at inserting of these two documents into their historical context. The starting point of the progress was the signing of the Treaty of Madrid in 1750 and the following war of the guaraní indians in the Spanish and Portuguese colonies in South America, consequently the Jesuits were accused of inciting rebellion and putting up resistance against the legitimate authorities. These charges were spread throughout the European continent by the marquis of Pombal, who was the first to take measures against the Society. As minister of Portugal in 1759 dissolved the order and expelled its members from his country. The Jesuits working in Portuguese territories were collected at their houses and were transported to the Pontifical State, while those of foreign origin were imprisoned in Portugal. In France Father Lavalette's financial transactions and the following scandal led to the dissolution. The Parliament of Paris stated the collective responsibility of the order and in 1762 suspended their activity in the whole country. In Spain in 1766 a rebellion broke out against the strict laws of the state and the Jesuits were named as the instigators of it. In 1767 in a few days the Jesuits were deported by the help of a well-organized military action. As from 1767 the ambassadors of the French, Spanish and Neapolitan Courts insisted on the complete dissolution of the order from the Pope, however the *Dominus ac Redemptor Noster* brief was only signed by Pope Clement XIV only on 21st of July 1773.

One of the two documents was written by a Czech Jesuit, Carolus Pizikril deported from Goa to Portugal in 1759. The autor was imprisoned because of his foreign origin with several other Jesuits in the prison of the São Julião da Barra fortress. The original copy of this letter written in Latin is located in the Archives of the ELTE (Eötvös Loránd University, Budapest) University Library. This writing dated back to 1767 inform us about the circumstances in the above-mentioned prison and about the last years and death of the Fathers Wolff Franz, Silesian and Dávid Fáy, Hungarian. This document has been unknown so far in the historical literature.

The Hungarian translation of the *Dominus ac Redemptor Noster* brief is divided in two main parts. In the first part the document enumerates the already dissolved monastic orders, whereas in the second part recites the causes that led to the dissolution of the Society of Jesus and the regulations related to the future situation of the members and the properties of the Society. Consequently the novices were dismissed and those Jesuits, who had made all their solemn professions, were subordinated to the bishops of the various dioceses together with all the movable goods and immovable properties of the Order.